

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Înscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 1600 lei
particulare 12 luni 800 „
6 luni 450 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23—25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREȚUL 24 LEI

ANUL LIII Nr. 24
MIERCURI 30 AUGUST 1944
Redactor responsabil: TRAIAN CHELARIU

Autobiografia lui Ernest Renan

de ALEXANDRU CIORĂNESCU

Toți scriitorii care și-au încredințat hârtiei confesiunile, au avut de bună seamă ceva de mărturisit. Genușul acesta literar nu se explică numai printr-o căutare a timpului pierdut. O asemenea explicație se potriveste, desigur, pentru jurnalele cu caracter memorialistic sau cronicăresc. Jurnalul intim, autobiografia și confesiunile care înseamnă o adâncire a propriei personalități, dovedesc altă preocupare decât pe aceea curat istorică. Sfântul Augustin, Jean-Jacques Rousseau, Goethe, Amiel, André Gide, pentru a nu aminti decât pe câțiva dintre cei mai cunoscuți maeștri ai genului, s'au splicat supra propriei lor persoane, fie retrospectiv, fie zi la zi, pentru a culege din această introspecție rezultate mai mult sau mai puțin certe asupra omului în general, asupra obiceiurilor și tendințelor care sunt stăpâne pe fiecare din acele noastre.

Ernest Renan n'a fost la propriu un memorialist. El n'a înțeles un jurnal intim, care să se povestească pe măsura faptelor și a evenimentelor, evoluția lui sufletească, și nici nu s'a concentrat mai târziu, ca Rousseau de pildă, ca să reconstruiească din amintiri, trecutul arătat și desgrăbit pe o pas. Astfel Souvereyn d'enfance et de jeunesse care constituie unul dintre volumele lui cele mai cunoscute și mai citite, nu sunt decât câteva fragmente furate amintirilor, aproape la voia întâmplării, din epoca de formare științifică și spirituală a scriitorului. Capitolele, în aparență fără legătură sigură între ele, ne poartă de la Tréguier, orașul natal al lui Renan, la Paris, unde tânărul Breton a făcut cei din urmă ani de seminar, fie la Saint-Nicolas du Chardonnet, fie la seminarul din Issy, fie la Saint-Sulpice.

S'ar putea spune că niciun fir călăuzitor nu se vede între diferitele capitole ale acestor amintiri, între povestea tristă și demnă a bătrânului care meliță înul și educația severă a moravurilor așa cum era înțeleasă la Saint-Sulpice. Cu toate acestea, Renan n'a făcut aduși fără să vrea și fără să știe ce urmărește, la toate aceste aducerii aminte. Din ele rezultă portretul sufleteș al unui om, cu toate antecedentele sale, cu un arbore genealogic tras în mod ideal până în străfundurile cele mai adânci, cu toate legăturile lui și cu tot ce l-a format cercul de viață și de căutare, din clipa când a deschis ochii asupra lumii, și până în cea în care perspectivele înțelegerii lui au suferit cea mai hotărâtă și mai dureroasă schimbare.

Crescut dintr-o fragedă vârstă pentru a fi preot, Ernest Renan și-a îndreptat toate simțurile și toată dragostea lui de studiu în acest scop. Dar tocmai prin această adâncire în studiu, și prin contactul de fiecare zi cu o știință materialistă orgoliosă de fiecare dintr-un desoperire și ei, tânărul seminarist și-a pierdut credința, tocmai atunci când ar fi trebuit să și-o consacre printr-un legământ definitiv. În *Înălțea ei mari*, povestea aceasta e bine cunoscută. Ceace se știe mai puțin, și ceace apare totuși cu toată evidența pentru cine a frecventat pe Renan, e faptul curios și firesc tot odată, că vechiul seminarist, încetând de a mai fi catolic, n'a încetat totuși de a fi creștin. Credința aceasta ne amuză că e răzând în lumina apusă, nostalgia paradisului pierdut, dorința de a reveni neaconștient asupra caesurilor în care putuse să creadă, și de a le aduce înapoi la suprafață, mi se par a fi singura explicație potrivită a Amintirilor lui din copilărie. Lucrul acesta pare cu atât mai adevărat, cu cât Renan el însuși l-a indicat în una din paginile amintirilor. „Iată ce sunt într'adevăr, scrie el, un preot rătat. Ceace va lipsi totdeauna Bisericii mele, va fi corul. Viața mea e ca o liturgie asupra căreia apasă un blestem; e ca un etern întrebare ad altare Domini, la care nimeni nu vine să răspundă. Ad Deum qui iustificat juventem meam. Liturgia mea n'are cine să mi-o slujească. Neputând altfel, îmi dau răspunsurile singur; dar nu e tot una?”

Iată deci pe cine avem în față noastră, de-a lungul acestor mărturisiri. Pe un preot care și-a desăvârșit sufletul în apropierea de ani de zile o Dumnezeu, care s'a pregătit să slujească pentru tot restul vieții la altar, și care totuși s'a îndepărtat de altar, nu potolind în felul acesta un sbucium sau o nelămurire, ci condamnându-se să păstreze pentru totdeauna în suflet golul divinității pierdute. În sufletul lui Renan drama rămâne întreagă. Omul s'a lepădat de credință, dar, credința nu s'a lepădat de dânsul. Atunci omul se agită de fiecare speranță: de speranța că abandonând o divinitate, va putea pune în locul idolului dărmat un zeu moral care să nu fie decât reducerea celui dintâi la proporțiile omenești, de speranța că va putea să retrăiască retrospectiv vechiul lui sentiment religios. Din cele trei virtuți creștine, speranța și dragostea sunt întregi și proaspete în sufletul lui Renan. Credința e și ea prezentă, dar în forme care se deosebesc de acelea ale catolicismului, și ale creștinismului în general. Aceasta nu înseamnă totuși că Renan nu e un creștin, mai mult decât că mulți dintre noi, un creștin care suferă pentru că se îndolește, care luptă și care nu vrea să naufragieze, abandonându-și speranța de mântuire.

Criticii au căutat în originile lui Ernest Renan o predestinare. Fără a cădea în exagerări, se poate totuși spune că scriitorul francez doarește mult din ce-a fost viața lui, sângele breton neastâmpărat și plin de nostălgie. Lucrul acesta l-a înțeles cel dintâi tot el, cel care a fost cel mai strălucit interpret al acestui suflet. Așa se explică și locul de frunte pe care îl ocupă în amintirile lui, cadrul breton al primei copilării și al celei dintâi pregătiri sufletești.

Născut la Tréguier, Renan era coborât dintr-o familie de pescari și mici negustori. Ar fi înușă să se mai spună familie veche, deoarece în Bretania, înaintea încheș și cu puțin comunicării cu lumea din afară, toate familiile sunt vechi. Lucrul acesta nu conferă de altfel nicio nobilitate în plus, și scriitorul a recunoscut și el originile modeste ale familiei.

Tréguier abia de seamănă a oraș. Cine trece astăzi pe străzile lui întortocheate și puțin umbrite, imbulzindu-se pe o fărâmiță de loc, între catedrale și porți, se depărtăză cu impresia unui oraș fără mișcare și fără viață. Numai catedrala dă o adevărată strălucire acestei îngrămădirii de case tupilate într'un cuib de stânci. De altfel, oraș ecleslastic, format în jurul unei vechi episcopii desființate după concordatul lui Napoleon, Tréguier n'a trăit nicăieri în vremuri mai vechi decât grație faptului că era un centru bisericesc de oarecare importanță. Astfel, încă din clipa în care deschisese ochii asupra vieții, într-o casă modestă nu departe de monumentală catedrală cunoscută, Ernest Renan a trăit de două ori la umbra bisericii: întâi prin faptul că la Tréguier totul depindea de ea, de la viața economică la puținele aspecte monumentale ale orașului, și al doilea pentru că apropiata clădire avea să joace un rol de frunte în preocupările lui.

De câte ori se depărta de Tréguier, spune el, „aspiram să mă întorc în orașul meu vechi și întunecos, înăbușit de catedrală, dar în care se simte o atât de vie protestare împotriva a tot ce e plat și banal. Mi se părea că mă regăsesc pe mine însumi, când dădeam din nou cu ochii de turnul înalt, de nave alungită, de claustrul și de mormintele din secolul al XV-lea care se află într'insul; nu mă simțeam în largul meu decât în tovărășia morților, lângă cavalerii și nobilii doamne care și dorm somnul lor liniștit, cu un ogar la picioare și cu o făclie de piatră în mână.”

Crescut în umbra catedralei, Ernest Renan n'a fost deci trimis la seminar numai pentru că lipsa de avere a mamei sale văduve îl îndemna să și caute un rost în viață, și pentru că slujba altarului era cu totul în vederile lui. De altfel, la Tréguier ca și mai târziu la Paris, el a fost totdeauna cel mai silitor seminarist. Hărnicia la studii și minunatele rezultate obținute în primii ani, și ajutorul să obțină mai târziu o bursă la seminarul parizian Saint-Nicolas-du-Chardonnet, unde lucra cu aceeași înfrigurare, perfecționându-se deopotrivă în studiul științelor exacte și în cel al filologiei.

(Urmare în pag. 2-a)

SÖREN KIERKEGAARD: BAN-CHETUL (In vano veritas).

Filosofia modernă, „experiențialistă”, apărută de Nietzsche, ne învață că prima conștientă a filosofului este interesul pentru tot ce se întâmplă pe lume, nu numai pentru mișcarea ideilor pure. Cădat, dar printr-o aparență decadență a clasicismului academic în filosofie, acest gen de filosofie este de fapt o înnoțire la plenitudinea immanenței, la viziune globală, înțelegătoare, asupra omului. Omul devine prin asta o noțiune abstractă, fără semnificație organică în legătură cu universul. De aceea Nietzsche atacă cu atât vehemență „idealismul” occidentalului, cu eleganța lui abstractizantă, cu grija lui moderată pentru adevărul adevăratului. Berdiaeff observă undeva (în Cinq méditations sur l'existence) că Kierkegaard, alături de un Nietzsche, un Pascal, un Schopenhauer, un Plotin, înțelegând vechiul conflict obiect-subiect al filosofiei intelectualiste, reintegrând omul în toată plenitudinea sa. De unde moriva criza a filosofiei și a filosofului, în mijlocul societății contemporane, — după cum observă același Berdiaeff — dacă nu din aceea că el nu pătrunsese omul, ca realitate plină, pentru că reduse numai la mecanismul rațiunii sale, care vede și judecă universul și adevărul parțial, pe o lume de forme de viață și de realități vii. „Inima este în centrul omului total”, spune Berdiaeff. „Cunoașterea filosofică depinde de amplexarea experienței trăite, nu presupune experiența esențială tragică a tuturor contradicțiilor existenței umane. La izvorul filosofiei există experiența existenței umane în plenitudinea ei.”

Înțelegând acestea fără sugestia lor ortodoxă — care-l ține pe Berdiaeff de Kierkegaard — ci în viziunea pur spirituală, în care și omul și existența sunt fenomene evolutive, vedem că de fapt o „experiențialistă” reacționând împotriva „dogmatismului” intelectual.

O revenire la om, și numai la om, era necesară, pentru că omul nu există nici filosofic, nici adevăr. Aceasta înțeleg bio-spirituală pe care au inaugurat-o experiențialistii, dacă nu e privită prin exagerările epigonilor de ultima oră,

Carnet

de DAN PETRAȘINCU

ci prin ochii istoric, a dat o nouă vigoare gândirii, apropiind-o și de universul științific modern — atât de complex, încât e gata aproape să supraoaseze însăși me-a-juzic...

Iată, de exemplu, acest Banchet al lui Kierkegaard; cu îndrăzneală, el pogorâre pe Platon între noi modernii, reluând veșnica temă a iubirii și a relațiilor ce derivă din ea, fără să-i pese de primejdia repetării.

În acest fel, „experiențialistul” Kierkegaard se apropie de experiențialistul Platon, la călăuș capăt al curbei istorice; și el nu e mai puțin „clasic”, pornind de la un sentiment uman, ca realitate obiectivă. Fiindcă, fără să facem o glumă, dacă pornești de la om, nu se poate să nu te intereseze și femeia. Problema lui Eus l-a interesat în deosebi pe Kierkegaard și asta nu numai ca gânditor, ci — tocmai — ca om. O filosofie care escamotează această problemă e posibilă, după gânditorul nostru, de bănuie, deoarece uită înșelă rădăcinile omului. Nu sunt secul și moartea cele două realități de bază ale existenței, fără de care nici „ideea” n'ar putea exista — fie ea e vorba de ideea — produs al creierului, a pozitivistilor.

Acest „dialog” modern despre lume e mai psihologic, mai „intimist” decât modelul său grecesc. Kierkegaard ajunge, până la urmă, la o viziune echilibrată a fenomenului, după ce epuizează toate contrastele prin metoda conversației. Este întâi punctul de vedere „măsoșin”; femeia ca natură inferioară, care turbură principul spiritual pe pământ prin prezența ei și ziceam biblică; dar repede filosoful se smulge din ecurile teoriei păcatului și ne oferă contrastul „păgân”; femeia ca dar al naturii, tocmai pentru echilibrul spiritual. În viziunea finală, prietenii care discutaseră despre referințele și bucuriile acestui rău necesar care este amorul, se unesc în contemplația unei familii care a realizat acest echilibru. Bineînțeles, nu lipsesc nici fca ironie a spiritului superior, care nu se resemnează decât cu greu la măsurile co-

mune, „universal - valabile”, conține, ale vieții. Dar, realitatea „unanimă”, cum ar spune un poet modern, acoperă totul cu vălul necesității.

O REMARCA

Citind descrierea lui Plinius cel Tânăr despre erupția Vezuviului, iată această mărturisire impresionantă: „Pot să mă mândresc că în mijlocul unei astfel de groaznice primejdii, nu mi-a scăpat nici o plângere, nici o vorbă care anunță slăbiciunea; dar eram susținut de acest gând deplorabil și consolant totodată, că tot universul pierdea odată cu mine.”

Dar ce era, în fond, această erupție a Vezuviului, în care a murit unchiul poezilor, i-lustrul Pliniu cel Bătrân, dacă nu un simplu accident al naturii? Iar creștinii cariureauu acoperiți de lavă strigau că a sosit sfârșitul pământului.

La Patruș, Ioan, evanghelistul, își scria tocmai Apocalipsa. Și toți cei ce mor vreedată într'un astfel de „accident” al naturii? O fac cu sentimentul cataclismului universal. Totuși, în realitate, adică pe plan istoric, o lume murea și alta se naștea. Atunci, cine avea dreptate? Fiindcă pentru Plinius cel Bătrân, chiar dacă plâneta întreagă s'ar fi ciocnit cu alta, n'ar fi existat decât tot un simplu „accident” al naturii.

ADAGIU NIETZSCHEAN

Morala care începe de la hotărârea inutilității oricărei morale; ordinea care începe de la limita purei dezordini; omul care începe de la limita inumanului...

„Știu că nu știu nimic” — și de-aici începe știința, morala și adevărul, toate ale noastre, ale omului și pentru om. Fiindcă din moment ce ai atins marginea anarhiei, te întorci sigur la ordine (vezi cazul Tolstoi); din moment ce ai văzut că în „absolu” nu există morală, ea devine, automat, cu atât mai necesară; din clipa în care ai atins limită — limita devine o necesitate, iar credința nu mai e dogmă tiranică, ci un fior, un parfum de dincolo, prezentimentul unei participări.

Iată cum mistica și rațiunea, religia și știința pot fi unul și același lucru, în prelungire. Dar oamenilor le place să se certe...

(Urmare în pagina 3-a)



VLADIMIR FRIMU

Stufăriș

Răspunderile științei

de MIHAI NICULESCU

Spiritul științific nu e neapărat anti-religios. Dacă așa ar fi înseamnă că el este antiștiințific, deoarece omul de știință recunoaște cu tot atâtea îndreptățiri nevoia de a crede și nevoia de a cerceta, ca fiind două direcții permanente ale spiritului omenesc. Deosebirea care se face e de altfel pur didactică pentru că, în realitate conștiința, savantul crede în rezultatul cercetărilor lui, în timp ce ereticul nu ostenește să caute cu înfrigurare: „Tu ne me cherchais pas si tu ne m'avisais déjà trouver”, îl șoptește Dumnezeu lui Pascal, în intimitatea conștiinței acestuia.

Între unii și alții, discordia nu este, în fond, decât o ceartă de vorbe pornind de la o neînțelegere de vorbe, fiindcă pentru noi oamenii nu are existență decât ceea ce are nume. Gandhi, care în toată viața lui a pus accentul pe activitatea și valoarea practică a exemplului, fără care acțiunea e steapă ca vorbăria, a făcut totuși odată afirmația de principiu — dar nu principiu de credință, nu deducție metafizic-speculativă — că „Adevărul este Dumnezeu”. El mărturisește că i-au trebuit cincizeci de ani de meditație activă ca să prefere această formulă a ceea ce afirmă la începutul activității lui misionare:

„Altfel spus: Dumnezeu este adevărul.”

(Urmare în pag 3-a)

Continuitatea literară ardeleană

După întregire s'a contat pe o intrare masivă și imputoasă în arena noastră literară a provincilor desrobite, ale căror forțe latente, până atunci oprimate, urmau să aducă o regenerare, prin factori noi, a literaturii române. Se prevedea, de asemenea, o schimbare a aspectului literaturii de până la unire a acestor provincii, menținută înaintea într'un semănătorism explicabil, într-o confuzie de planuri, — esteticul fiind contopit în etnic și etic, pentru servirea unor idealuri naționale, — deci o orientare nouă, pe bază de diferențieri, a scriitorilor cărora li se deschideau, înainte, pentru prima dată, perspective libertății. Speranțele acestea s'au născut dintr-o oarecare confuzie. Căci dacă o optimare politică poate înclina difuzarea literaturii, ea nu poate împiedeca producerea ei, în conformitate cu virtuțile creatoare ale fiecărui spirit artistic, care nu poate fi subjugat. Basarabia, de pildă, n'a adus nimic frapant în peisajul literar românesc, nimic ca să pară nou sau străin față de acesta, iar Bucovina a

dat o variantă locală a efervescenței lirice fnoitoare din capitala de acum câțiva ani. Cât privește Ardealul, acesta și-a contănat, pe teren literar, linia trasată de trecut, cu sporadic erupții lătrătoare ei.

Dacă 1 Decembrie a devenit un simbol al unirii politice, el e inaplicabil în domeniul spiritual, unde n'a existat o știință, o prapăstie între cele două versante carpatice. Contactul sufleteș și subteran și ca atare scapă vigilențelor impuse de rațiuni politice. O frontieră politică trasată pe trupul unui popor nu străbate niciodată până în inima lui, al cărei sistem de artere poartă același sânge și cu el aceleași idealuri și aceeași cultură până la marginele reale pe care le atinge întinderea poporului respectiv. Pentru o națiune nu există frontiere culturale interne, iar oprirea nu pot face decât să stingherească, dar nu să oprească, creația spirituală. După cum un izvor ce se naște într'un teren în care nu poate pătrunde la suprafață, străbate până acolo unde se poate desfășura în voie, tot astfel

creațiile spirituale ce s'au născut în teritoriile noastre ocupate, ca produse subterane, au străbătut straturile străine, în cazul că n'au apărut chiar deasupra lor, pentru a ieși la lumină în patria liberă. Revistele din Principate au fost totdeauna albiș care au captat forțele de peste muni sau de peste Prut, fără a le condăra străine de cercurile în mijlocul cărora trăiau ele. Încât, pe teren literar, o provincie desrobită nu face altceva decât să-și mute centrele de cultură, către care gravita înainte, la ea acasă, fără a da loc la discontinuități față de trecut.

Ardealul, din cauza voinei de a-și păstra intactă ființa etnică, este peregrinar. Istoria culturală a Ardealului e plină de pelerinii. Bucureștii și Iași au fost pentru Românii de peste muni și centre unde prezența românismului era mai vie, mai intensă, și iocuri unde ea se putea manifesta în deplină voie și acesta e motivul care i-a determinat să pribzească spre ele.

Structura peregrinării a sufletului ardelean a dat naștere unei

literaturi a desrădăcinării, a dorului și a regășirilor, teme ușor de interceptat în aproape fiecare scriitor de peste muni.

Temele acestea n'au dispărut nici după 1918. Satul fiind vatra sufletească prin excelență a Ardeelenilor, ruperea din legăturile lui a continuat să alimenteze o literatură a dorului, a regretului. Capitolul „Transilvania liberă” (1918—1940) din antologia lui E. Mihai Giurgiuca (*Transilvania în poezia românească*) este ilustrativ în sensul afirmațiilor noastre. Lucian Blaga, Mihai Beniuc, Vlaicu Bârna, George Boldea, Ion Bălan, N. Caranica, Aron Cotruș, Emil Giurgiuca și alții ating aceleași coarde ale melancoliei plecării. Cităm din Ion Bălan (*Plecării*):

De câte ori am plecat din
Hârseni,
Cu gene umede spre orașe
străine,
Visător priveam munții cu
senine poieni,
Ce lunceau parcă după că-
rușă cu mină.

Satul, plutind în fum, insulă
verde,
Rădica spre cer două turnuri
subțiri,
Chemătoare brațe: sunetul
nu ți-l pierde
Limpede prinț, pe unde ni te
resfri!

Cărășul cânta despre in-
bita lui
Drumului alb, căilor, arinilor
foșnitori,
Mie, copil rătăcitor, — uite-l
nu-i, —
Și amăgiri albe ce mi sură-
dea 'n nori.

Pasărea dorului cirpea, o ție-
neam de aripi,
Lacrime o striveam, bărbat,
între gene;
Visul tăia pe cer nefirești,
vineți tulpi,
Ispita soră-și netezea lucioa-
rele-i pene.

Din Vlaicu Bârna:
Doamne, cum voiu putea să
opresc
Lacrimile după ceea ce pă-
răsesc?

Sau din Giurgiuca (*Despărțire*):
Rămas bun țarină a bel-
șugului
Și-a copilăriei mele cuib
de cuc!
N'o să mai cresc, n'o să mai
cânt de drumul plugului
Și smuls de lângă boii blăni,
mă duc, mă duc...

E aici o continuitate deplină față de Iosif sau Goga, și în unele poeme se poate întrezări chiar o reluare, inactuală atunci, a răsvăririlor dinaintea războiului, o insistare pe nota călătoriei în căutarea libertății, ca în Beniuc:

Rătăcesc ca un câine fără
stăpân,
Viața 'n lung și 'n lat.
Dar nu port pe gramaz ur-
mele lanțului.
Aș rupe cu dinții cătușele
de pe mâini,
Ori mi-aș mușca mâinile
Lăsându-le 'n cătușe dus-
manilor:
Libertate, libertate,
Puntru tine...

E de altfel organică Ardeelenilor o regresivă, o pasiune a întoarcerilor în trecut, spre ceea ce un Blaga numește „fenomenul originar” și noi nu vedem altceva decât tot o poetizare a acesteia reversivă în faimoasele lui versuri:

In somn sângele meu ca
un val
Se trage din mine
Înapoi în părinți,
Legătura cu trecutul este in-
destructibilă. Același Blaga își
mărturisește astfel atașamentul
față de tradițiile locului:

Seara se întâmplă mulcom
s'ascult
In mine cum se tot revarsă
Poveștile sângeului uitat de
mult.

Contopirea cu aspirațiile nea-
mului, definită distinct de Goga,
a fost și în anii unării netru-
chiate un deziderat exprimat de
poet, ca în aceste versuri ale lui
Teodor Murășanu:

Vorbele lor, uneori rostogo-
liri de stânci
Și scâpărări rebele,
Inima poporului în colcăiri
adânc

Să se regăsească în ele.

Duritatea versului, termenii
tari, nu sunt nici aci absenți.
„Transilvania sfâșiată” adânc
cește și mai mult aceste accente,
readucând și nota de jale, a liri-
cii ardeleni, fără a produce însă
un relief literar cu totul nou,
discrepant față de trecut.

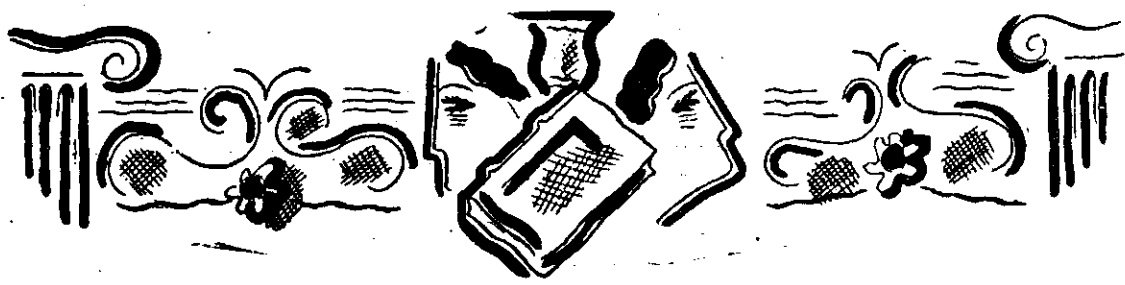
În concluzie, reținem faptul că
Ardealul s'a manifestat în litera-
tură născând, prin forța impre-
jurărilor, anumite teme, care
continuă să circule și azi în li-
rica ardeleană.

ION ȘTEFAN



GHEORGHE ILIESCU

Paisaj printre vii



NOTE DIN TRANȘEE

CARNET

(Urmare din pag. 1-5)

PRIMEJIA DE A FI PREA ESENTIAL

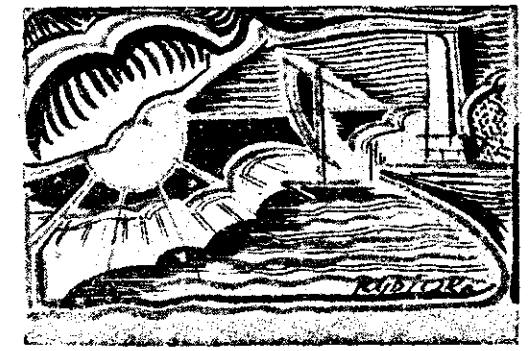
Un fir electric a căzut peste un pom și pomul s'a uscat fulgător până în rădăcină. În jurul lui toți ceilalți pomi sunt verzi, întregi, uduindu în bătaia vântului: numai cel lovit stă negru și mut, ca un schelet între jinte vii. Impresia e penibilă și stranie. De câte ori trec pe lângă el, simt o strângere de inimă, de adâncă miă. Dar mila aceasta nu e desigur grațioasă; fiindcă viața din mine e îngrijorată.

(În miă, nu e numai vanitate, cum pretind unii filosofi, ci și complicitate de viață cu subiectul suferind; viața din noi reacționează, simțindu-se oarecum fragmentată...)

În simplitatea lui realistă, Moș Vidru e „doctor în viață”. Știe să-și tocmesească bocancul; să-și cărpească vestonul rupt; să-și spele rufele; să-și facă mâncare din orice, chiar și din pădurete; să-și găsească oricum și oriunde un adăpost; și un loc de dormit; să-și așeze cu multă ușurință o groapă; să se târască pe pământ ca o rămă, prin ploaia de gloanțe și de schije, fără să-i fie teamă că-i intră țărână în gură; să suporte oboseala, foamea și frigul; să moară simplu, anonim și sublim.

Nu știe limbi străine, dar se înțelege de minune prin semne cu toate neamurile cu care vine în contact.

Se acomodează ușor cu orice situație. E modest și se mulțumește cu ce e. Nu cere dela viață mai mult decât aceasta îi poate oferi. Cu mijloacele sale de inves-



Mă gândesc la fenomenul chimic care s'a petrecut în pom, în substanța lui trăitoare; această uriașă și bizară ciocnire de forțe infra-atomice. Electricitate, care este „esența de realitate”, a redus la neant mica realitate a vieții din pom. Energia superioară a lovit și a distrus o energie inferioară; esența a pulverizat aparența.

Acest proces se întâmplă u-neori în spiritul nostru.

LE PROMETHÉE MAL ENCHAÎNÉ

„Fiecare să-și aibe vulturul său” spune Gide. „Je n'aime pas l'homme; j'aime ce qui le dévore. Or qui dévore l'homme? Son aigle. Donc, Messieurs, il faut avoir un aigle...”

Desigur, prima condiție a înălțimilor este vulturul nostru. După cum prima condiție a marilor bucurii este durerea. Dar Gide rămâne numai la vultur — după cum unii bolnavi rămân numai la durerea lor? Vulturul, cași durerea, trebuie depășită, altfel cădem în anarhie. Invitația lui Gide e valabilă de sus în jos; pentru cei mulți, care fug de durere și se complac în plăceri mărunte. Aci domnește cel mai îngrozitor monstru al omeniilor, pe care nici Apocalipsul nu-l interzice: Inertă. Instinctul interzice merita cele mai teribile suferințe, din partea oamenilor superiori. Acolo unde omul și instinctele sale putrezesc, vulturul e o necesitate și o jertfă.

Înțerta oprește, poate, umanitatea să evolueze prin indivizii ei superiori, deoarece ei silește să piardă vremea cu „șgălbăirea” ei. Există ceva mai orbiș decât această indiferență a masselor, de care vorbește Sfântul Augustin? Dacă n'ar exista inerție, poate că nici n'ar mai fi nevoie de sfinți și de vizionari pe lume. Toți am fi, simplu, oameni. Și vulturul nostru ar putea zbura, mândru, spre culmile sale. Dar se vede că Diavolul a câștigat prinoșirea, din moment ce a reușit să facă din inerție caracterul distinctiv al omului colectiv.

Unceori, când mă vede dus pe gânduri, se apropie încet de mine și-mi spune: „Nu e bine să gândești prea mult. Gândurile te omoară”. Și mi întinde o fructă, un strugure sau un porumb prăjit. Astfel mă sustrage gândurilor, aducându-mă la realitatea lui sănătoasă.

Unceori, când mă vede dus pe gânduri, se apropie încet de mine și-mi spune: „Nu e bine să gândești prea mult. Gândurile te omoară”. Și mi întinde o fructă, un strugure sau un porumb prăjit. Astfel mă sustrage gândurilor, aducându-mă la realitatea lui sănătoasă.

Unceori, când mă vede dus pe gânduri, se apropie încet de mine și-mi spune: „Nu e bine să gândești prea mult. Gândurile te omoară”. Și mi întinde o fructă, un strugure sau un porumb prăjit. Astfel mă sustrage gândurilor, aducându-mă la realitatea lui sănătoasă.

Unceori, când mă vede dus pe gânduri, se apropie încet de mine și-mi spune: „Nu e bine să gândești prea mult. Gândurile te omoară”. Și mi întinde o fructă, un strugure sau un porumb prăjit. Astfel mă sustrage gândurilor, aducându-mă la realitatea lui sănătoasă.

GEORGE PUTNEANU

DAN PETRAȘINCU

CĂRȚI NOI

MIRON COSTIN: LETOPISEȘUL ȚĂRII MOLDOVEI

Fundația Culturală Regală „Regele Mihai I” și-a luat asupra-și una din marile îndatoriri ale culturii de azi față de trecut, aducând în condiții excepționale „LETOPISEȘUL ȚĂRII MOLDOVEI” scris de bătrânul Miron Costin, cărturar al vremii sale, om de răspundere și cu un deosebit simț de orientare politică. În vobura împrejurărilor de azi, înțelepciunea sfătoasă a marelui cronicear, cuvine-se a fi cercetată din nou și acest masiv „LETOPISEȘUL” ne stă ca un îndemn și ca un punct de plecare spre noi împliniri românești.

D. prof. P. P. Panaitescu introduce textul de o substanțioasă introducere în care importanța și valoarea istorică a cronicilor lui Miron Costin este reliefată cu metodele omului de știință.

Capitolul Variante și Izvoare interesează pe toți ce ar dori să aprofundeze limba, stilul, concepția politică și istorică a acestui demn reprezentant al secolului al XVII-lea românesc.

Cartea se recomandă ca un bun al culturii autentice românești, interesând deopotrivă toate categoriile de cititori.

V. VOICULESCU: „POEZII”

În geografia lirice contemporane, poezia lui V. Voiculescu ocupă o poziție din cele mai atrăgătoare: un climat cald unde pământescul, donisic și înaltă arcuire a unui dar creștin se îmbină în poeme, împlinindu-se formă și păstrând aroma unei spiritualități de cugetător și ascet.

Ciclurile: „Poezii” 1916, „Din Tara Zimbrului”, „Poezii de război”, 1919, „Părgă”, „Poeme ingeri”, „Destin”, 1933, „Urceș” și sfârșind cu „Intreări” 1939 — revăzute de autor — sunt cuprinse în editia definitivă a Fundației „Regele Mihai I”, permițându o privire cuprinzătoare asupra întregii opere dăruită în ani de mîgăla de poetul Vasile Voiculescu.

MIRAIL NICULESCU

Totuși, prin acele părți limpeză, prin talentul de a surprinde mișcarea, gestul, prin senzualitatea sa robustă, fundându în bună parte unele din cele mai isbitute creații ale sale, prin grija formei, cât mai variate, pe ritmurile noi, neobișnuite, ca și prin grija de a întoarce ochii contemporanilor către unele din formele vechi ale poeziei, fermecătoare mereu, d. Emil Riegler-Dinu se demontrează un poet prețios și un artistan priceput, binemeritând, astfel, atenția cuvenită dela toți locuitorii Parnasului român.

MIRAIL CHIRNOAGA

Am pierdut în total cptsprezece ani de școală, fără să mă aleg cu ceva pozitiv. Teorii peste teorii, religii, filozofii, Nimeni nu m'a învățat despre viață: cum trebuie să muncesc, cum să trăiesc, cum să mă port cu oamenii, cum să înțeleg realitatea. Din tot ce am învățat și mi s'a predat, a lipsit viața. Cărțile m-au deschis perspectiva unei lumi drepte și ferice, viața m'a aruncat în cea mai crudă realitate. Visul din cărți s'a transformat în tatul din viață.

Astăzi, alături de Moș Vidru din platonul meu, mă simt inferior. Ce-mi folosește acum teoriile asupra creații universului și origini omului; cunoașterea culturilor și popoarelor, când nu știu să fac față vieții, s'o stăpânesc și s'o sușun. Ce să fac cu morala și estetica, astăzi: când nimeni nu mă crede în ele?

Coborîm din bibliotecă, mă s'ml nelădemănatec în mănărea vieții. Mă copleșește cu neprevăzutul ei, mă omoară cruditatea ei.

Cântec mic

Cântecul ași vrea să fie
Mie și alb ca un paing:
Dincolo de noapte cerul,
Visul, toate mă înving.

Scara luna bate lin
In fereastră cu brățări,
Stelele naive vin
Să îmi pună întrebări.

Numai sufletul n'ascultă
Vorbă mea fără nula,
Trebuie ncutat odată
Cu un lacăt mic de stea.

EMIL MANU

RĂSPUNDERILE ȘTIINȚEI

(Urmare din pag. 1)

trăiască. Savantul nu se interesează însă decât de ceea ce se cheamă în știință, o ipoteză de lucru. El nu cunoaște decât ce-i poate fi de folos, în aceste sens. Pe Dumnezeu îl ignoră, ca pe o ipoteză de care nu are nevoie: „Savantul nu vrea să știe decât de acest Dumnezeu exterior pe care-l numește Materia: principiu de nerecunoaștere a cărui existență numai un act de credință o poate afirma; dar această credință e atât de puternică și atât de puțin supusă reflecției încât ea se ia drept o afirmație de evidentă”. Cuvintele acestea sunt ale unui poet și filozof creștin, Lanza del Vasto, în „Pèlerinage aux Sources” și cuprind una din cele mai lucide critici aduse faimosului criteriu cartezian al evidentei, potrivit căruia este adevărat ceea ce bunului simț îi apare în mod evident ca atare. Dar încă dola sfârșitul vechiului al 17-lea, filozoful italian Vico observa că omul nu poate cunoaște și recunoaște ca adevărat, decât ceea ce a creat el însuși, opera spiritului propriu. „A cunoaște, scrie Vico, înseamnă a cunoaște prin cauze. Noi putem cunoaște cauzele matematice deoarece aceste cauze sunt în noi. Dar noi ignorăm cauzele fenomenelor naturale, deci nu le putem cunoaște sau înțelege. Noi înșine nu putem avea decât conștiința lor”. Primul adevăr pe care-l deduce Descartes cu ajutorul criteriului evidentei: existența gândirii, nu e un adevăr al științei ci un fapt de conștiință. Potrivit dictonului grec, omul e măsura lucrurilor sale, chiar în ipostaza savantului care nu recunoaște altă realitate decât ceea ce experimentală. Ceea ce înseamnă că adevărurile recunoscute de noi sunt valabile numai la scara omenească. În această privință, oamenii de știință moderni sunt de acord. Astfel, Sir Arthur Eddington, în „Science et Monde invisible”, observă că „e o lege de neînlăturat a relațiilor noastre cu lumea din afară, că ceea ce se întâlțesează cunoașterii noastre e deformat prin însuși procesul cunoașterii”.

În aceeași ordine de idei, savantul german Max Planck, autorul faimosului teorii a quantelor, recunoaște că, la fel cu orice altă știință, fizica cuprinde „un anumit nucleu de irraționalitate”, cu neputință de a fi redus în întregime: „Cauza acestei irraționalități, așa cum fizica modernă o face să reiașă din ce în ce mai limpede, stă în faptul că savantul însuși e una din părțile constitutive ale universului. El e deci cu neputință să se izoleze complet de acest univers, ceea ce ar fi totuși necesar

cum nu trebuie scrise poeziile, chiar atunci când talentul te îndeamnă la captarea formei, mișcării și gestului, adică atunci când este cu totul îndreptat către contemplarea lumii din afară. Culegera de poezii alese a d-lui Emil Riegler-Dinu este, deci, inegală. Poate că judecata noastră să fie prea aspră, în sensul că pe ici și colo, chiar în poeziile ce nouă nu ne plac, să se găsească lucruri bune, ceea ce se și întâmplă de fapt. Cum într-o cronică se transcrie o judecată globală, de această vină putem fi scutiți fiindcă spațiul și locul nu permit judecări extinse.

Cronica literară

Aurel Chirescu: Ospățul de taină Emil Riegler-Dinu: Ursite

Ca majoritatea poezilor, ce-ajung să-și definească singuri arta poetică proprie, nu prin spiri critic, ci prin intuiția substanței personale, și d. Aurel Chirescu, autor a încă două cărți de poeme „Finister” și „Stinsa oglindire”, se autodefineste în poema „Cules”, pe care o cităm spre a stabili, astfel, și prima bază a discuției despre noua culgere „Ospățul de taină”:

„Atătea flori crescute pentru cântec
Șerpuitoare trec printre cuvinte
Și ora lor înaltă, fără seamă,
Încet, încet, ca un apus de umbre,
Se schimbă în aducere aminte.
Aleg doar mugurii
Și numai roua lor plâpândă o păstrez
Din toată nesfârșirea
Atâr înfloriri de melodii.
Comorii prea sărace și adaug
Numai un dram din ceea ce visez”.

O poezie de umbre, de puțințăți, de muguri sau embrioane, de elaborări incomplete, o poezie care nu se poate defini transparentorie, fiindcă-i lipsește cristalizarea interioară, dar poate fi chemată aburoasă, stearsă, iată domeniul activității lirice a d-lui Aurel Chirescu, neevoluat dela „Stinsa oglindire”, apărută la sfârșitul anului trecut. Ai zice o răsuflare captivă, un suspin subjugat, pe care nu știi cărui sentiment să-l atriui: durerii că-i nuareta aproape, trufiei poetice, zămbetului speranței? Expresia este mult prea diluată, cuvintele se ciocnesc ca într-o așezare cu pereții, zidurile, ferestrele de puf și fulgi, și noi abia pătrundem nuanța sau embrioul sau umbra unui sentiment, sau, în fine, așa cum definește poetul, „mugurii” și din ei chiar, numai „roua lor plâpândă pe care o păstrez”. Am mai spus-o și cu ocazia cronicii dedicată volumului „Stinsa oglindire”: o asemenea poezie, de reverberații restrânse, ca un palid fosfor într-o noapte profundă, este predestinată unui număr restrâns de cititori, foarte exigenți, cărora, după ce gustă frumusețea unora din poeziile d-lui Aurel Chirescu, nu le scapă defectele-actuale ca și pericolele care o pândesc. Fără a ne considera unul din acei lectori exigenți și fără, mai ales, a scoți ca admonestările critice, la care ne dă dreptul funcția noastră, ar fi de vreun folos practic pentru subiectul ascultător, ne luăm sarcina de a face să observăm că o atare poezie, cu vremea, nu poate să conducă la nimic, filonul eventual, ce năzuște la lumină, din pulverizare în pulverizare transformându-se într-o imperceptibilă irizare unde toate contururile vor fi șterse sau estompate, mai mult decât astăzi, — o practică antrenând-o pe alta care-i din aceeași categorie.

Dacă vaporozitatea și inconsistența poeziilor d-lui Aurel Chirescu ascund contururile unor sentimente tranșante și nici un chip nu se desprinde în liniile lui dure, poezia d-lui Emil Riegler-Dinu este tocmai opusul acesteia. Autorul „Ursite”-lor este un pansasian în accepția pură a termenului, iubind creația sculpturală, definitivă, împede, din care cauză și cele mai izbitute poezii ale sale pot fi scotocite niște portrete. D-l Riegler-Dinu aparține familiei poetice din care face parte V. Demetrius. Cu numele poetului „Ursite”-lor ne întâlnim de multă vreme prin reviste. Nu-i cunoaștem vreo altă carte de poezii tipărită, lucru care se confirmă și prin faptul că acea de azi poartă subtitlul de „poezii alese”. Pășind la o selecție a propriei producții, d-l Emil Riegler-Dinu are nevoie de-o judecată nepărtinitoare și hotărâtă. Domeniul unde izbuteste este acela al creației obiective, portretistice. Este greu să alegi între numărul mare de poeme frumoase, pe cea, care, din această categorie, să fie mai elocventă. Sonetul „Box” este totuși mai bună ca altele, fiindcă ritmul scurt, sacadat al versurilor, îl face frânt, adaugă o iluzie de box intelectual:

„Apare în ring asemeni unui zeu
Egiptean: piept larg — trapez de luptă —
Și mușchi de crici vânoase, burdă suptă,
Cu pasul ager și cu pumnul greu.
Potrivnicul din jaleci e s'nfurpat
Cu labe repezite ca un leu
La joacă. Zeul dă 'napi mereu,
În haiduc popular, Coastă-i ruptă,
Bureții de sânge-s o'chi. Dar îndură
Strategie: pregătește-o lovitură!
Și iat-o! Dreapta — bilă grea — abrupt.
Lovește 'n plin bărbia dedesupt.
Palatul cârților de joc se strică
Și ultimul popic — voinic — pică”.

Sonetul de pe pagina următoare, „Fuga amazonei”, se pătrunde și de vraja formelor senzuale, și devine, astfel, caracteristic pentru virbrarea intens erotică a autorului nostru:

„Luciosul, viortul văl de apă
Ca o cămașă de pe trupul gol,
Îi pică la picioare, în nămol,
Călcăile de fugă'n prund se 'ngroapă.
Cât ai clipi își strânge mototol
Pe greabăn fusta. Sare 'n vânt pe iapă.
Colțucii sânilor în codru scapă
De mâni de Faun lacom de viol.
In goană, iapă, fată, una fac,
Julite-pulpel dar, nebunește,
Îndeamnă iapa cu gemuchi în clesle.
Și sară peste trunchiuri de copac.
Și căldrește — așa pe desolate,
Cu mi de umbre pânice în spate”.

În această categorie, definitorie pentru calitatea talentului d-lui Emil Riegler-Dinu, se mai cuprind următoarele frumoase poeme: „Spita”, „După bureți”, „Lsvor”, „Cântecul mănăilor, II”, „Celei alese”, „Trandafirul”, „Prima floare”, „La concert”, „Moș-Ajunul Maicilor” toate „Euritmii-le”, „Omphala” și „Didona”. Formele, mai mult decât culorile îl apropie pe autorul „Ursite”-lor, de sculptor și de portretistul în creion.

Toate poeziile citate mai sus fac cinste oricărei antologii. Din păcate, necesitatea organică a construcției, în înțelesul propriu, îl face pe artist să-și aleagă uneori materiale nepotrivite. Pitorescul — aparținând vizualilor colorizării — l-a atras pe d-l Emil Riegler-Dinu într-o cursă, deși pitorescul său s'a refugiat uneori mai mult în cel de vocabular. „Sabat balcaian”, „Istambul romantat”, „Spre Italia”, „Balada bucarcană”, o bună parte din „Balada venețiană” și „Balada pontică”, mai puțin „Cu inotătorul din larg”, arată

Doar el, alături,
El, halucinatul
Demonic de trufaș
Își despletca înaintea stelarilor cântări”.

Mai puțin vizibilă este în actuala pulegere amprenta lui Lucian Blaga pe care o semnalasem altădată. Dar mult mai evidentă este acum aceea a camaradului de generație, a d-lui Emil Botta, din care d. Aurel Chirescu a imprumutat ticul apostrofărilor („Și voi, mincinoase cântări”) sau pe-acelea asimilării celor mai variate universuri, vegetale sau animale, la universul uman, creind un teatru straniu cu cele mai ciudate personaje așa ca'n poezia de mai sus, spre ex. unde „Jale așterne săruturi la picioare” (gest teatral, tranșant, patetic, sau ca în următorul distih:

„Mor pizmui ei, paltinii nuntași
Că nu mă'nduplec să le-arăt mireasa”,
unde paltinii sunt văzuți în mediu umanizat, asemenea nouă, purtători de pizme, sentimente, doruri, etc. Unele expresii forțate ca: „un sbor golit de aripi” (pag. 68) sau „nisipuri orbe care adulmecă zadarul”, vor cădea cu vremea depe umorii poetului, când fina beteală lirică a acestuia va străluci în originalitatea lui suavă și fără întortochele stilistice ce astăzi, pe ici și colo, izbesc neplăcut.

Dacă vaporozitatea și inconsistența poeziilor d-lui Aurel Chirescu ascund contururile unor sentimente tranșante și nici un chip nu se desprinde în liniile lui dure, poezia d-lui Emil Riegler-Dinu este tocmai opusul acesteia. Autorul „Ursite”-lor este un pansasian în accepția pură a termenului, iubind creația sculpturală, definitivă, împede, din care cauză și cele mai izbitute poezii ale sale pot fi scotocite niște portrete. D-l Riegler-Dinu aparține familiei poetice din care face parte V. Demetrius. Cu numele poetului „Ursite”-lor ne întâlnim de multă vreme prin reviste. Nu-i cunoaștem vreo altă carte de poezii tipărită, lucru care se confirmă și prin faptul că acea de azi poartă subtitlul de „poezii alese”. Pășind la o selecție a propriei producții, d-l Emil Riegler-Dinu are nevoie de-o judecată nepărtinitoare și hotărâtă. Domeniul unde izbuteste este acela al creației obiective, portretistice. Este greu să alegi între numărul mare de poeme frumoase, pe cea, care, din această categorie, să fie mai elocventă. Sonetul „Box” este totuși mai bună ca altele, fiindcă ritmul scurt, sacadat al versurilor, îl face frânt, adaugă o iluzie de box intelectual:

„Apare în ring asemeni unui zeu
Egiptean: piept larg — trapez de luptă —
Și mușchi de crici vânoase, burdă suptă,
Cu pasul ager și cu pumnul greu.
Potrivnicul din jaleci e s'nfurpat
Cu labe repezite ca un leu
La joacă. Zeul dă 'napi mereu,
În haiduc popular, Coastă-i ruptă,
Bureții de sânge-s o'chi. Dar îndură
Strategie: pregătește-o lovitură!
Și iat-o! Dreapta — bilă grea — abrupt.
Lovește 'n plin bărbia dedesupt.
Palatul cârților de joc se strică
Și ultimul popic — voinic — pică”.

Sonetul de pe pagina următoare, „Fuga amazonei”, se pătrunde și de vraja formelor senzuale, și devine, astfel, caracteristic pentru virbrarea intens erotică a autorului nostru:

„Luciosul, viortul văl de apă
Ca o cămașă de pe trupul gol,
Îi pică la picioare, în nămol,
Călcăile de fugă'n prund se 'ngroapă.
Cât ai clipi își strânge mototol
Pe greabăn fusta. Sare 'n vânt pe iapă.
Colțucii sânilor în codru scapă
De mâni de Faun lacom de viol.
In goană, iapă, fată, una fac,
Julite-pulpel dar, nebunește,
Îndeamnă iapa cu gemuchi în clesle.
Și sară peste trunchiuri de copac.
Și căldrește — așa pe desolate,
Cu mi de umbre pânice în spate”.

În această categorie, definitorie pentru calitatea talentului d-lui Emil Riegler-Dinu, se mai cuprind următoarele frumoase poeme: „Spita”, „După bureți”, „Lsvor”, „Cântecul mănăilor, II”, „Celei alese”, „Trandafirul”, „Prima floare”, „La concert”, „Moș-Ajunul Maicilor” toate „Euritmii-le”, „Omphala” și „Didona”. Formele, mai mult decât culorile îl apropie pe autorul „Ursite”-lor, de sculptor și de portretistul în creion.

Toate poeziile citate mai sus fac cinste oricărei antologii. Din păcate, necesitatea organică a construcției, în înțelesul propriu, îl face pe artist să-și aleagă uneori materiale nepotrivite. Pitorescul — aparținând vizualilor colorizării — l-a atras pe d-l Emil Riegler-Dinu într-o cursă, deși pitorescul său s'a refugiat uneori mai mult în cel de vocabular. „Sabat balcaian”, „Istambul romantat”, „Spre Italia”, „Balada bucarcană”, o bună parte din „Balada venețiană” și „Balada pontică”, mai puțin „Cu inotătorul din larg”, arată

Pe drumurile spaimei
Treceam deunăzi, băntuit de umbre,
Ducându-mi visul la spânzurațorie
Ca pe-un tâlhar neîmbănzit.
Păduri de doruri, cime de vedenii
Mă împiorau să-i cruf nemărginire
Și peste tot, în fur, imensă, jalea
Îmi așterne săruturi la picioare.

VANATOARE

— NOVELĂ —

de DORIN ILIESCU

Parcă începuse să se crape de ziua când am ajuns în gară.

Pe geam, de pe culoar, văd peronul mic cât o cameră mare; cu cele două felinare prescrie de regulamentele C. F. R. învelite într-o haină groasă de iederă, ca niște candelabre prețioase ambalate în vederea mătășii; cu semnalizator care ține un braț ridicat melancolic, ca un simulacru de sperietoare modernă, metalică și mecanică; cu semnalizator sonor (așa parcă-i zice!) făcând dintr-un trist, spațiat, parcă și el înfrigurat de răcoarea dimineții; cu un unic hamal care e în același timp acar și factotum al domnului șef; cu însuși dom' șef, în fine, ținând în mână semnalul verde pentru darea plecărilor, privind în toate părțile, însă pe deasupra capetelor călătorilor, numai la tren, de par'că ar putea să cunoască dintr-o ochire toate neregulile cuprinse în cutiile cari umblă pe roate...

Câteva mogădețe cu căciuli și ilice albe de lână, strânse pe torsuri, se agită încolo și'ncoace în scopuri numai de ele cunoscute. Din dosul gării, de acolo de unde se află un fel de piațetă în care așteaptă trăsurile, se aud tropote nervoase de cai, semn că drumeții vor avea cu ce s'ajungă prin satele din împrejurimi, unde-i aduc nevoi sau doruri.

Mă cobor încercat ca un vânător de la 1900. Am ruc-sac, am geantă, am termos, am cartușieră, am pușcă și, în sfârșit, am și câine. Șase colete de care trebuie să am singur grijă. Unele din ele, cele cari ar putea reprezenta o „natură moartă cu subiect vânătorească”, sunt mai lesne de dus pentru că n'au veleități de a avea opinii, dar cu Dic nu merge așa ușor. El e câine, e viu și are deci păreri personale asupra drumului celui mai scurt de urmat, drum care, totdeauna pune între mine și el sau un om sau un pom, iar între noi rămâne, ca o legătură artificială între frați siamezi cu totul extraordinari, cureaua de care-l țin legat.

At dat Dumnezeu!
Mai număr odată bagajul și mă 'ndrept. Cineva, una dintre mogădețele cu căciula și ilic alb de lână, mă strigă, așa, pe nevăzute. E Irimia, paznicul. El cunosc de pe glas. I-am scris că sosesc să vânez în pădurea în care nimeni n'are voie să braconeze afară de el și acum omul grijuliu, mă caută voind să mă descurc din împletitura de ceață, frig și siluete de oameni.

— Aici sunt, Irimio!
Mă descoperă, în sfârșit.
— Să trăiți, dom' administrator — și se repede spre mine ca un erete, ținând căciula în sus, ca pe un stindard dacic.

Pentru Irimia, toți oamenii a căror meserie n'o cunoaște sau chiar dacă o cunoaște, n'o conține, sunt „dom' administrator”. I se pare lui că în ierarhia civilă, gradul cel mai înalt la care poate ajunge un cetățean respectabil este acesta. Și mai are acest Irimia încă un sistem de a generaliza: toți câinii, fie ei ogari sau basseti, fie cu coada cât prazul sau cu ciot, albi sau vi-neți, liniși la păr sau lațoși, nu au decât un singur nume: Gligore. Și ciudat e că toți câinii dau din coadă la el.

— Ați venit fără Gligore, dom' administrator?
— Se poate? Uite-l și pe el aici.
Irimia se uită mai spre spatele meu și-l zărește.
— Nici ca să-l văd de întunecimea asta. — Ce faci mă, Gligore?

Dic dă din coadă. Nu i-o văd, dar aud cum bate cu ea pietrișul de pe peron și-l împărție până hăt! de parte, lovindu-l de sine.

— Dar de ce te zici la toți câinii Gligore, mă, Irimio?
— Poveste veche, cucoane. De când eram tânăr. Hăideți la trăsura și v'oi spune-o pe drum.

Irimia îmi ia calabalăcul și pornim spre trăsura. Prezent, lângă cei doi cai grași ca peșenii, e tot moș Tălfeanu, cu nasul lui coroiat de albanez, cu căciula trasă până peste sprâncene, rezemat în bici — așa cum l-am găsit așteptându-mă de peste zece ani, fie vară, fie iarnă.

Iar binețe, iar „cum o duci cu sănătatea”, iar „mulțumim de 'ntrebare”, ca de zece ani în sir. Ne imbarcăm, moș Tălfeanu cu Dic în față, pe capră, eu cu Irimia pe banca din fund, sezând boereste — „ehi! trăsura ca a mea...” — pe un maldăr de fân care-și prefiră mirosul dulceag și turburător, plin de nostalgii campestre, prin macatul roșu, „țesut de răposata, care nu era ca astea d'acum”.

Pornim.
— Cum e cu Gligore, Irimio?
Ehei, dom' administrator! Tărășenie veche, vezi, din vremea când îmi făceam armata...

— Ai făcut tu armată, mă? — sare moș Tălfeanu — și tot el răspunde: Ehei! să fi fost tu la 5 linie, la Oata, la Craiova, să fi văzut. Ce ca tu? Aia era miștiu mă, nu glumă, să vă ia cu dom'le soldat și dom'le capural. Atunci dădea dimineața un ciocan de țuică și-o așchie de pâine, nu ca acu de v'ajă boerit. Auzi, cafea... ca cucoane...

— Lasă, moș Tălfeane — interven împăciuitor — că și cafeaua e bună. Țuica dimineața, pe stomacul gol, nu face bine.

— Cum să nu faci bine!?

— Arde burtă, mașele, te arde ca pe nimica. Le găurește și dai mai la bătrânețe peste cine știe ce belele. Las'ă, ca cafea, că e mai sănătos.

— O fi, cucoane, o fi. Da uite, eu sănt d'ăia cu țuica și nu m'a lovit nici o neputință până'acum...

— Om și om, moș Tălfeane. — Zi-i, Irimio, cum e cu Gligore.

— Așa, dom' administrator... Cum vă spuneam, pe vremea de-mi făceam armata eram și eu în dragoste cu una, una Ilinca, n'o știți dumneavoastră, că a plecat din sat de mult, după aia, tocmai la Malu Mircii. Ea, vezi, nu fusese măritată. Fată săracă, o 'ncurcase unu, o momise și atât i-a fost: a ținut-o pe urmă tot într'o

incurcătură biata mulier. Mie, drept să spun, îmi era draga. Nu că m'ajă în omorât cu firea, dar știți dumneavoastră cum e omul la vârsta aia când nici musiața nu i-a dat cum se cade... De 'nsurat, nu mă gândeam, da nici s'o las altuia nu-mi venea la socoteală. Așa că, dac'a rost să plec, par'că mi se 'ndoise inima că m'o lăsa și s'o lua cu altu, așa că i-am spus și eu o vorbă, pu cum că să m'astepte pan'oi termina, că pe urmă să stam împreună. De popa și de primar, n'a pomenit biata fata, ca s'ar n' mulțumit și cu atât.

Cu țagăduiaia lucrului pusă kolea, la inimă, hai Irimio la oasie. Acoto, ce să vezi... Miștiu în toată regula. Că eu, când plecasem, eram cu gându tu la conșea, da ăia ce s'audă? Ferit-a Stantiu! M'a ținut așa, cu frecul, până n' primăvară, când dădea iarba, și numai că ne trezim, așa, d'o dată, cu majuru, care ne pune câte un buet în mână și ne spune drum bun. Să nu fi fost dom' majur Bădea și să n' rost dom' majur Sfătosu de la a 4-a, zău că-i luam de gât și-l pupam acolo, ca p'un frate. Da' așa...

Irimia se săită puțin și mai potrivește ruc-sacul care amenință să cadă.
— Așaa! Sui-te Irimio'n tren și hai! pornește. Am ajuns aici noaptea, ca pe vremea aia umbla trenu alt-lei, nu ca acu. Și zic, ca ăla: ce să te duci tu, mă, la m'at și la lat-tu care te-așteaptă de anță? — du-te la mulier. Și așa, ia-o peste camp, dă-i pe la nucu lu Costandiu Armeanu și ieși d'ân dos la Ilinca. Când să săi p'arazu să intru n' curte, a început câinii să se dea. Și dă-i, și latră, sa pue tot satu'n picioare. Iese și Ilinca și strigă: Care-i acolo, mă? — Eu fă, Ilinco. — Care eu? — Eu, Irimia.

Acilea, vezi, par'că mi s'a părut mie ceva, da am zis că s'o fi sperat femeia, că n'a s'astepta să mă vază... Că zice: Stai Irimio, să-mi iau un țol pe mine că e frig.

A zăbovit cam mult în casă și când am auzit ușa deschizându-se am și sărit p'arazu, fie ce-o fi; să mă mănănce și câinii, da s'ajung mai repede la ea. Când colo, ce să vezi? D'abușiea, pe la picioarele ei, o dihanie care umbla s'o ia spre capu prusii. Intâi am zis că e tot vr'un câine, da p'ea umbla deschisat. Scurt... pune mâna p'ăia, dă-i v'r'o două, mai să-l las lat, și-l fac scăpat. Atât aștepta bietu băiat, c'a și tulit-o. Da când să sară de pe prispă, așa, d'abușiea cum era, a nimerit peste un câine de s'a speriat și cotei și l-a apucat de unde i-a venit.

Cu Ilinca m'am descurcat eu cum m'am descurcat noaptea aia, și în ziua, hai acasă. În drum, Gligore, al cu întâmplarea de cu seară. Umbla cam șontăcând și-i atârna o bucată de pantalon, tocmai de sus... știți dumneavoastră de unde. Care s'a făcut și el și eu că n'am ști nimic, cu toate că eu radeam de să-mi sară cingătoarea. Și uite-așa, dom' administrator, de dragul căinelui ăluia de m'a făcut să răz atât, le zic la toți Gligore.

— Bată-te norocu, Irimio! Și văd că răspund și ei! Dau din coadă.

— Păi ce, credeți că câinele nu știe de giumă? Ehei! Ei știe că le zic Gligore numai așa, d'al dracului, și rade și ei pe limba lor.

Aici, când termina Irimia povestea, făcă-ne ajunși la luncă. Un drum nisipos, în care trăsura își infundă



roatele și ne face să nu mai simțim dunga băncii pe sub fanul pus de moș Tălfeanu și pe sub macatul „țesut de răposata, care nu era ca astea d'acum”. Aninii își profilează ramurile țapene pe zărea care străbate printre ele cu o lumină aproape palpabilă. Răul. Trăsura hurducăie pe ploavă, can înainteză până'n mijlocul apei împrescând-o în lături, ritmic, și se opresc, după obicei, să se adapte. Ii aud cum sorb insectați după eforturile lucrate pe crumeșul de nisip. De la deal, odată cu Irimia și cu apele, coboară involburându-se cețurile dimineții. Cerul, drept deasupra răului, undeva dincolo de Dealul Popescului, a luat tonuri violacee cari flutură încerte ca o auroră boreală a melezurilor noastre. Din loc în loc apar tete albăstre, de geniană; roșii, pline de sânge proaspăt; sau portocalii ca fularul meu de mătase italienească. Apoi, deodată — poate am clipit atunci? — soarele își saită o ciob peste coama dealului.

Satul. Sunt oameni cari se scoală la ora aceea! Câte-o femeie ridică fața din fumul care indică viitoarele focuri, privește cu mirare, mișcă buzele într'un sfios și enigmatic „Bună ziua” și rămâne privind-ne până trecem de colțul casei. Pe urmă, probabil că iar se apleacă asupra gâtelor și suflă și-și lăcrămează ochii în fum.

În dreptul casei pe care-a moștenit-o de la moșu-său, Irimia saită în picioare și strigă ca un haiduc către curtea goală:

— Iincoo! Taie puii fă, că a venit dom' administrator.

— Ii știam celibatar convins.

— Ți-ai luat vre-o slugă, hai? Nu mai mergea să faci pe flăcău?

— Ce slugă, dom' administrator? M'am însurat.

— Te-ai însurat tu, măi Irimio. Cum s'a petrecut și minunea asta, că par'că ziceai că...

— Așa e omu, dom' administrator. Par'că dumneavoastră nu știți?

— Și ți-ai ales-o s'o cheme tot Ilinca, văd. Ai dumneata ce-ai cu numele-ăsta...

— Era ca aleasă de mult, că e tot aia...

— Care tot aia? Aia cu Gligore?

— Păi dar...

— Ei, cum așa? Par'că spuseși că s'a mutat la Malu Mircii?

Irimia privește drept spre urechile unuia dintre cai, par'că nici n'a auzit ce l-am întrebat. Il las într'ale lui. Involuntar însă, ochii mi se 'ndreaptă în aceiași direcție. Calul bate drumul cu hărnicie și mișcă din urechi

ca din două degete: una înainte, alta înapoi, de par'că ar merge și cu ele, pe undeva, pe cer, pe un drum nevăzut de noi, oamenii. Am ieșit din sat. Nu mai avem mult și ajungem la pădure. Soarele e sus acum și-mi mângâie fața învinețită de frig cu intăile lui raze. Intorc privirea spre Irimia. Se uită tot la urechile calului — sau cel puțin așa-mi face mie impresia — și ține falca strânsă de par'că ar vrea să-și sfărâme dinții.

— Ce-ai tăcut Irimio?

— Mă gândeam, dom' administrator, mă gândeam ce e omu — și Irimia coboară glasul, ferindu-se de moș Tălfeanu — că adineauri, când vă spusei povestea cu Gligore, nu vă spusese cum m'am descurcat eu cu Ilinca în noaptea aia.

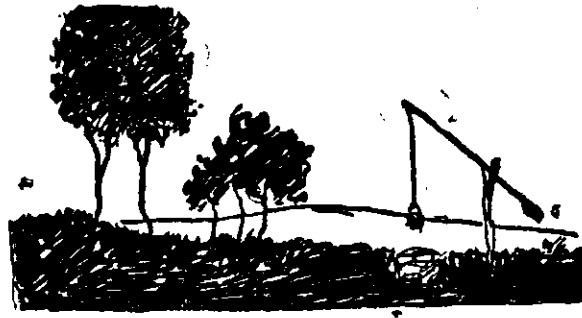
Că după ce-a fugit ăla, am intrat în casă. Eu m'am dus lângă pat, mi-am lăsat legătura și-am săltat lumina la lampă. Ea, Ilinca, trecuse pragu și înlemnise acolo, în picioare, uitându-se la mine ca la altă arătare.

— Titi! Dom' administrator! Ce uitătură aveai! Să fi zis c'a strâns în ochi toată amărăciunea și toată otrava și toată durerea câtă e ea'n lumea asta.

— Și tu tânăr. Și iute.

— Și numai ce-am pleznit-o odată peste gură, de s'a clătinat. Da n'a căzut. S'a sprinjint de ușoru ușii și se uita înainte la mine.

Să fi plâns, să se fi sbătut, să fi dat și ea în mine,



să se fi ghemuit ca o șarlă la pământ și ar fi fost alt-ceva. Da așa, nu făcea decât să se uite la mine, în ochii mei...

Am tras o din ușe și-am închis cu cheia. M'am așezat pe o lavăță, cu fața la ea, și-am început s'o'ntrou și s'o dojenesc. Toată noaptea, caia mai ramasese, asta am făcut. Și ea n'a scos o vorbă, n'a zis nimic, nimic. Numai se uita la mine ca un câine bătat.

La ziua, cum și spusei, am plecat și n'am mai dat pe la ea a atunci.

Ca la vreo șase luni după întâmplare, am venit iar în conced. Și n'ur'o vară, cum stam în casă, acilea unde stau și-acu, în aud strigat de cineva pe la uuci. Ies. Când colo, Ilinca. M'apropii de ea. Eu în curte, ea peste gard, în șosea. — Ce-i tă? — Ma Irimio, zice, am venit să-ți spun și ție: Gligore, auzi, zice că mă ia de nevastă și sa pecăm la Malu Mircii. Ce faci?

Dom' administrator: Eu ziceam că n'o mai iubesc, că n'am iubit-o adică niciodată și ca numai m-am petrecut ca orice flăcău, ca vezi, atunci, cano mi-a spus vorba asta, par'că mi s'a mutat pământu sub picioare. Ta-re-ași i vrut să-i spun sa s'ea, dom' administrator. Da vezi că la om nu vorbește inima, că ea n'are gură să-raca; vorbește capu, ca la lui e gura. Și capu prost și plin de amoișe...

Am ramas acolo, ca un mut, uitându-mă la ea. A stat și, pe urmă zice: — Zi mă Irimio o vorbă.

Iar am tăcut și străngeam tăciue ca adineauri, poate mă văzurăți.

Văzând că nu scot o vorbă, a oftat de par'că i s'ar fi rupt băierile inimii și-a plecat ținând capu'n pământ.

A mai zis printre dinți, c'o'necau lacrimile: — Irimio, Irimio, sufletul mi l-ai rupt Irimio, și mare nedreptate-mi faci.

— Și-am rămas acolo, dom'le administrator, lângă ulucă, până n'am mai văzut-o.

A doua zi a plecat cu Gligore la Malu Mircii, că-și luase ăla acolo un loc cu casa în vatra satului.

— Și-acum cum se face c'ai luat-o dumneata?

— A pierit Gligore astă toamnă...

— A murit? De ce?

— Nu. N'a murit. A pierit. S'a dus, Dumnezeu știe unde, că nimeni nu l-a mai văzut.

— N'a scris de pe undeva? O fi plecat după muncă, la oraș?

— Aași! A pierit într'o zi, astă toamnă, fără să spuie nimănu nimic. Dacă pleca el, ca unu și ca altu, n'aveți grije, spunea el unde se duce.

— Și pe urmă? Cu Ilinca?

— Cu Ilinca, asta a fost. Când am aflat că a pierit Gligore și n'a dat semne de viață din nici o parte, trei-patru luni, m'am dus la Malu Mircii, că nu erau cununați. Și când am intrat în curte, Ilinca tocmai da să iasă din casă. A rămas în ușe, cu un ciur în mână, cum se află, de par'că o'npietrisse Dumnezeu. Am sut treptele pe prispă, am luat-o de umeri și-am băgat-o'n casă. Ooofi! Dom'le administrator!

— Și s'a ntors cu fața la mine, și, m'a cuprins în brațe și-a început să plângă. Și-a plâns, și-a plâns...

— Și par'că mi se urcase și mie un nod în gât.

— Doamne, Irimio, dar furtunos ești! Par'că nici n'ai avea aproape patruzeci de ani!

— Omu, dom'le administrator. Așa e omu. — Și după ce s'a săturat de plâns, a zis: — Stai, mă Irimio, să-mi iau țoalele-ăstea. Și eu am zis: — Nu lua nimic fă, să nu spuie că ți le-a făcut el. Hai așa cum ești. Nu-mi trebuie!

— Și-așa s'a făcut, dom'le administrator, d'am venit cu Ilinca acasă. Eram, din ziua aia, de par'că m'ar fi fost lu-ați de cine știe când.

Ca la o săptămână am fost la primărie, și'n Duminică ne-am dus la popă. Se cheamă c'am făcut nuntă: Bănuiesc în glasul lui un fel de regret.

— Iți pare rău c'ai făcut nuntă?

— Nu d'ăia, dom' administrator, că n'am făcut cine știe ce. Am audt vreo doi-trei d'ăia d'ăia mei, ne-am cinstit cu câte-o țuică și asta a fost. Da'mi pare rău de timpul de l-am pierdut. Vedeti dumneavoastră, e aproape doisprezece ani cât a stat ea la Malu Mircii și eu aici.

Irimia iar a tăcut și iar a rămas pe gânduri. Căi merg alene prin pădurea în care am intrat de câțva timp. Ici, colo câte un brusture și-a 'nălțat foile verzi, fragede, de sub frunzele moarte. Viața, indiferentă la sbuciumul omului care-și târăște existența peste anotimpuri, dă din nou îndemn de trăire fieră. Din frunzele moarte, udate și strivite de zăpezele iernii care s'a dus, prind vlagă alte frunze, a căror menire este aceeași: să moară, ca să dea naștere altora.

Pădurea, cu miresmele ei jilave, are un aer de melancolie care pătrunde prin toți porii. Poate și povestea lui Irimia...

Lăsăm trăsura. D'acii încolo mergem pe jos. Abia acum, Irimia mă 'ntreabă după ce-am venit.

— Știu eu, Irimio! Ce-o fi. Vulpi, lupi... am venit mai mult ca să plec din oraș. Dacă ne-o ieși ceva, bine; dacă nu, iarăși bine.

— Am apucat să termin, că-l aud pe Dic lătrând. Se da la ceva. Stau puțin să văd dindrotru i s'aude glasul, și mă 'ntorc s'o iau într'acolo.

— Nu, dom' administrator, acolo nu-i nimic. Latră și el, cine știe de ce. De geaba. Hăideți mai 'nainte, că e o viroagă unde-am văzut eu semne de lup.

Totuși lătratul câinelui nu mai conținește și, cu toate îndemnul contrarii ale paznicului, pornesc înspre el:

— Dic! Unde ești Dic?

— Dic latră și mai tare.

— Vezi Irimio? A găsit el ceva.

— Nu-i nimic, dom' administrator. Să vedeți că nu-i nimic.

Iuu zăresc pointerul printre copaci. Stă cu picioarele țapene, într'un aret cum nu-l mai vazusem niciodată, și tremura. E pe nrul unei viroage, la rădăcina unui pom mare, gros cat un om. Lătra din ce în ce mai furios. Ieva-a simțit ca ne apropiem.

Ciudate sunt jocurile soarelui

Mă așezam să găsesc orice, numai ce-am găsit nu.

Dic iara în rața unui om mort. Om e mut și zis. Nu mai ramasese decât oasele, caie-un petic de piele neagră, arsa de ploți și de zăpezi, câte-un petic de haină.

Stam înmămurți și eu și Irimia. Dic nu mai latră; scheune. S'a tras mai în spatele nostru, și-a băgat coada între picioare și și-a luat un aer de fieră încolțită.

Mortuții n'au scurpește un dinte de aur. O rază de soare îi cade drept pe cap și se răsărânge în luciul metalului.

Mortuții, cu singurătatea lui și pădurea care ne desparte de lume, înă'nțioara. E cutremurătoare, câte-odată, singurătatea.

— Cine-o îi, Irimio?

— Știu eu, dom' administrator?

Mă piec să-l caut prin buzunare, prin zdrențele unde au fost buzunarele. Nimic.

— Hai încarat Irimio. Nu-mi mai arde de nimic.

Facem cale 'ntoarsă, lăsând mortul acolo, să aștepte singur, intricoșetor de singur.

— Să taieți paci. Poate-i ieșim înainte lui Tălfeanu.

Am pornit încotro arăta Irimia și așa a fost.

Tălfeanu ne-a oprit în rața pusului de jandarmi. Le-am spus ce-am văzut, Irimia le-a precizat locul, oamenii legii au plecat de unde veneam noi, iar noi ne-am dus la Irimia acasă. Până să vină trenul, mai aveam vreme, nu glumă.

Casa lui Irimia e aia, frumoasă, vâruită, cu sumedenie de mușcate pitite după geamuri. Miroase a curățenie și-a vrednicie.

Ia'o și pe Ilinca.

Când sta cu ochii plecați, te 'ntrebi cum a putut să deslanțue atâtă patimă în sufletul lui Irimia, dar când îi ridică spre tine, privindu-te cu o căutătură scurtă, de par'că cele lungi, întregi, ar fi rezervate numai bărbatului, îi dai dreptate omului.

Ochii Ilincii au în ei ceva tainic, hieratic; răspândesc eruvii amare, ca florile de zarzăr; e în ei o booseală dulce, ca o otravă ascunsă într'un fruct pufos și cald.

Am intrat tăcuți în casă, ne-am lăsat lucrurile și-am ieșit afară, pe prispă unde au scos scaune și unde bate soarele. Ilinca pruje tăcere:

— Și de ce v'ajă întors așa repede?

— A scos o sticlă de țuică, aburită, cu dop dintr'un știulete și toamnă în țoiuri.

— Am dat peste un mort în pădure — îi explic — și ne-a stricat tot cheful.

— Doamne, Dumnezeule! Cum se poate? Ce mort?

— Știu eu? Nici Irimia n'a putut să cunoască nimic la el. L'am căutat să vedem dacă are vr'un act la el.



ceva, vreo hârtie. N'am găsit nimic. Dacă l-o putea recunoaște cineva, poate numai după dintele de aur să-l cunoască...

Ilinca a ridicat privirile spre bărbatu-său.

Se privește mult, mult, apoi femeia tremură genele și pleoapele îi cad grele, par'că obosite, peste licărirea de desnaideje care i se ivise în ochi.

Irimia își întoarce privirile spre țigara aproape sfârșită pe care o ține cu unghiile, se uită la ea fără s'o vadă, o izbește cu necaz de pământ și-o strivește cu bocancul.

— Eeh!

Punte de poveste

Cu fiecare clipă destinele înving.
cu fiecare oră tăcerile se sting.

Hai! Cântă lăutar,
să sară jândări din pahar.

De sub ruine cadavrele zâmbesc.
Hei! Cărcumbar! Dureri se încusoresc.

Tu nu știi că'n astă seară
Ly-li brândușă'n primăvară.

Dumnezeu ne-așteaptă doar,
hai printre cadavre lăutar!

Furtuni se vânzolesc pe creste,
pe unde trece puntea de poveste.

Peste munți se pleacă dania,
ne dorește Transilvania.

Să cânti întâmpinarea stelelor pe cer,
cântă lăutar, de dor, iți cer!

Hei! De dragoste nu știi să cânti,
să scoți oamenii din minți?